

z kapitalistických armád

Plukovník Ing. Miroslav Veselka

Vývoj a současný stav plánování cílů pro jaderné zbraně USA a NATO

(Pokračování z VM č. 6/1986)

Přes veškeré úsilí, které Spojené státy americké vyvinuly v průběhu šedesátých let k zachování strategické převahy nad Sovětským svazem, se celosvětový poměr sil nadále vyvíjel ve prospěch socialismu a pokroku. Vojenskostrategická koncepce „pružné reakce“ byla v USA kritizována za to, že je málo aktivní a jen reaguje na iniciativu SSSR. Zkušenosti z Vietnamu ukazovaly, že dosud uplatňovaný strategicko-operační princip „dvě a půl války“ (vyžadoval, aby USA byly schopny vést současně dvě velké války, pravděpodobně v Evropě a Asii, a jednu malou na některém jiném válčišti) přeceňoval vojenskou připravenost Spojených států amerických. Zároveň rozvoj strategických prostředků jaderného napadení v SSSR pokročil tak daleko, že USA by se ani v případě úspěšného uskutečnění překvapivého prvního jaderného úderu nevyvarovaly zdrucující odvetě. To byly hlavní příčiny, proč Nixonova administrativa ihned po převzetí vlády přistoupila k vypracování a posléze přijetí nové vojenskostrategické koncepce

„realistického odstrašování“. Současně s její tvorbou byla přepracována i metodika plánování cílů pro strategické útočné síly USA.

21. 1. roku 1969, den po uvedení do funkce, nový poradce prezidenta pro otázky národní bezpečnosti H. Kissinger nařídil vypracovat studii, která by přehodnotila strategickou situaci USA a stanovila požadavky na změny ve vojenské doktríně i ve výstavbě ozbrojených sil. Na základě této studie, dokončené v březnu roku 1969, Kissinger požádal prezidenta, aby Pentagonu nařídil připravit pružnější plány použití strategických útočných sil, než předpokládala všeobecná jaderná válka. Nixon svému poradci vyhověl a ministerstvo obrany přistoupilo k vypracování zásad pro vedení tzv. strategické jaderné války. Výstavba a použití strategických útočných sil USA v ozbrojeném konfliktu tohoto typu se měly řídit strategicko-operačním principem „strategické dostatečnosti“.

Jeho charakteristiku veřejně poprvé podal Nixon ve své zprávě o zahraniční politice, kterou přednesl v Kongresu 17. 2. roku 1970. Tehdy řekl: „Má být prezidentovi pro případ jaderné války ponechána pouze jediná volba, spočívající na vydání rozkazu k hromadnému zničení civilního obyvatelstva protivníka s vědomím, že po něm bude následovat hromadná odvěta vůči americkému obyvatelstvu? Má být princip „zaručeného zničení“ jediným měřítkem naší schopnosti reagovat na různé druhy ohrožení, s nimiž se můžeme setkat?“

O rok později, při stejné příležitosti, k tomu Nixon dodal: „Musíme zajistit, abychom měli prostředky a zásady jejich použití, které nám budou poskytovat alternativní možnosti volby, odpovídající charakteru a úrovni konfliktu. To znamená mít připraveny takové plány a takový systém řízení a velení, které by nám umožňovaly zvolit a realizovat vhodnou odvetu (rozuměj útok), aniž bychom museli přikročit k hromadnému ničení.“

Americké ministerstvo obrany se zpočátku stavělo s určitým odporem vůči pokynům Bílého domu, které považovalo za vměšování do své kompetence. V létě roku 1971 se však i někteří jeho pracovníci začali více zajímat o možnosti pružnějšího zpracování jednotného plánu integrovaných operací. Jími zhotovené studie potvrzovaly, že v případě zahájení strategické jaderné války by existence několika možností volby, předpokládajících omezené použití strategických jaderných zbraní a vyhýbajících se neomezenému ničení, mohla uchránit i americká městská a průmyslová centra před odvetou. Analytické práce byly dokončeny vyhlášením memoranda o národní bezpečnosti — NSDM (National Security Decision Memorandum) č. 242, které prezident Nixon podepsal 17. 1. roku 1974.

V memorandu se nařizovalo, aby byly vypracovány a do jednotného plánu integrovaných operací začleněny další „varianty omezeného použití jaderných zbraní, které by Spojeným státům americkým umožnily vést výběrové jaderné operace“. Při plánování úderů se měla zvýšená pozornost věnovat ničení vojenských cílů v SSSR. Toto opětovné zdůraznění však bylo spíše deklarativní než skutečné, protože již SIOP-62 většinu objektů vojenského charakteru obsahoval, a to i v době uplatňování principu „zaručeného zničení“. Novým aspektem memoranda bylo rozhodnutí zahrnout mezi cíle i průmyslová zařízení, která by mohla rozhodujícím způsobem přispět k poválečné obnově Sovětského svazu. Dále se nařizova-

lo, že USA si v průběhu strategické jaderné války „musí ponechat některé životně důležité cíle v SSSR pro následné údery“ jako prostředek k jeho vydráždění.

Memorandum NSDM-242 nakonec pověřovalo ministra národní obrany, aby zabezpečil zpracování a vydání směrnice „Zásady použití jaderných zbraní“ (NUWEP — Nuclear Weapons Employment Policy). Tento dokument podepsal ministr obrany Schlesinger 4. 4. roku 1974 a později byl zpravidla označován jako NUWEP-1.

NSDM-242 a NUWEP-1 vytvářely rámec, který umožnil společnému štábu náčelníků vydat podřízenému společnému štábu pro strategické plánování nařízení ke zpracování nového jednotného plánu integrovaných operací. Výsledný dokument nesl označení SIOP-5 a na operační platnosti nabyl 1. 1. roku 1976. Zahrnoval kolem 25 000 cílů rozdělených do čtyř kategorií: sovětské jaderné síly, síly všeobecného určení Varšavské smlouvy, střediska politického a vojenského vedení a sovětskou ekonomickou základnu. Nejsložitějším problémem zpracovatelů bylo splnit požadavek NUWEP-1, aby vyčleněné síly byly schopny v případě globálního jaderného útoku zničit 70 % objektů tzv. ekonomické obnovy v SSSR. Po důkladné analýze byly zpracovány modely a tabulky, které porovnávaly zdroje a produkci sovětské ekonomiky a hodnotily jejich význam a zranitelnost. Z vybraných cílů ekonomického charakteru a objektů zahrnutých do ostatních tří kategorií, byla vedle plánu globálního jaderného útoku vypracována řada variant použití strategických jaderných zbraní k jejich zasazení proti cílům jedné nebo několika kategorií.

Přes vyšší pružnost, které tak v jaderném plánování bylo dosaženo, svědčil požadavek na zničení 70 % objektů ekonomické obnovy SSSR o tom, že ani Nixonova administrativa nepřekročila meze „zaručeného zničení“.

O kvalitativní změnu v této oblasti vojenské doktríny USA se pokusila až další vláda pod vedením prezidenta Cartera a ministra obrany Browna. Prvním konkrétním projevem jejich úsilí bylo prezidentské memorandum o přehodnocení situace PRM-10 (Presidential Review Memorandum). Dokončeno bylo koncem června roku 1977 a spolu s příslušnými podkladovými materiály je vládní skupina za předsednictví Brzezinského projednávala 7. července téhož roku.

Memorandum kritizovalo předcházející vlády za to, že dopustily vyrovnání poměru sil ve strategických jaderných zbra-

ních mezi USA a SSSR. Z hodnocení výsledků případné strategické jaderné války mezi oběma velmocemi vyvozovalo závěr, že za dané situace by žádná z válčících stran nemohla být přesvědčivě označena za vítěze. Obě strany by byly údajně schopny dosáhnout „vzájemného zaručeného zničení“ (Assured Mutual Destruction). Ze tohoto stavu Carterově administrativě nezbývalo, než potvrdit platnost memoranda NSDM-242 a Zásad použití jaderných zbraní NUWEP-1, ale jen do té doby „pokud nebudou vypracovány další pokyny pro uspořádání strategického postavení USA“. Tyto pokyny byly hlavním obsahem prezidentského rozhodnutí PD-18 (Presidential Decision) nazvané „Státní strategie USA“. Vytvoření materiálních předpokladů pro kvalitativně nové plány použití jaderných zbraní mělo být zabezpečeno výstavbou ponorek na jaderný pohon s řízenými střelami Trident, přezbrojením řízených střel Minuteman-3 vícenásobnými jadernými hlavicemi Mark-12A, vývojem řízených střel s plochou dráhou letu a přípravami k výrobě a zavedení pozemních strategických řízených střel MX. V návaznosti na tento rozsáhlý program směrnice PD-18 nařizovala kromě jiného zpracovat „Přehled o politice plánování cílů pro jaderné zbraně“ — NTPR (Nuclear Targeting Policy Review).

V tomto dokumentu, dokončeném v prosinci roku 1978, se objevilo několik nových důležitých závěrů. Jeho prvořadým požadavkem bylo, aby pro síly k plnění úkolů stanovených jednotným plánem integrovaných operací byl zajištěn dokonalejší, spolehlivější a odolnější strategický systém velení, řízení, spojení a vojenského zpravodajství — C3I (Command, Control, Communication and Intelligence System). Vlastní jednotný plán integrovaných operací měl obsahovat ještě více variant, které by poskytovaly strategickým útočným silám větší pružnost při ničení cílů, než mají dosud“. Konkrétně se navrhovalo, aby se relativně menší důraz kladl na zničení sovětské ekonomické základny. Větší pozornost se naopak měla věnovat „zdokonalení účinnosti útoků na vojenské cíle v SSSR“. Přehled NTPR od příštích plánů zároveň požadoval, aby lépe odrážely politické aspekty plánování cílů pro jaderné zbraně. Jeden z činitelů Bílého domu k tomu uvedl: „Některé cíle mají pro Moskvu větší psychologický význam než jiné a my bychom měli začít uvažovat o tom, jak naše strategické síly z tohoto hlediska využít“. Navrhované změny byly proto zaměřeny na zneužívání obav SSSR např. z ohrožení zdrojů a zásob potravin, z úderů na sovětská vojska a vojenské ob-

jekty na Dálném východě a tím ze zvýšení zranitelnosti Sovětského svazu případným čínským útokem apod. Takový systém politického vydírání měl přinutit Sovětský svaz, aby v případě strategické jaderné války přistoupil na Spojenými státy zvolený stupeň eskalace, případně aby došlo k ukončení konfliktu za situace výhodné pro USA. Zcela nový byl návrh variant použití strategických útočných sil umožňujících s různou intenzitou vést úderu proti rozličným oblastem SSSR, popřípadě je na některé oblasti nevést vůbec. Realizace těchto variant měla zvýšit nádhře USA na možnost vzniku regionálních nepokojů v SSSR v průběhu a po skončení konfliktu.

„Přehled o politice plánování cílů pro jaderné zbraně“ — NTPR byl východiskem pro vydání nové prezidentské směrnice navržené ke schválení již začátkem roku 1979. Vzhledem k silné opozici, především v ministerstvu zahraničí, došlo k jejímu podepsání až v červenci téhož roku pod označením PD-59.

Prezidentská směrnice PD-59 přinesla do systému plánování cílů pro jaderné zbraně tři nové prvky:

1. V oblasti ničení ekonomických cílů přenesla důraz z objektů důležitých pro ekonomickou obnovu SSSR na cíle ekonomické infrastruktury podporující válečné úsilí. Pro americké odborníky bylo údajně obtížné určit jak by mohl být proces obnovy po rozsáhlém jaderném útoku zahájen, jak by pokračoval a tedy i jak jej zpomalovat.

2. Vedle v míru připravených variant jaderných úderů měly být v průběhu války vypracovávány varianty další, umožňující zničení nově zjištěných cílů. Předpokládalo se, že před zahájením války by došlo k rozsáhlým přesunům sovětských konvenčních sil a k přemístění značné části politického i vojenského vedení. K jejich zjištění směrnice PD-59 požadovala vývoj nových průzkumných družic a dalších systémů průzkumu, které by v reálném čase zabezpečovaly podklady pro rychlou změnu plánování cílů.

3. Směrnice PD-59 konstatovala, že zavedený strategický systém velení, řízení, spojení a vojenského zpravodajství (C3I) by nezabezpečil vedení strategické jaderné války většího rozsahu. Proto nařizovala, aby „zdokonalování strategických útočných sil bylo doprovázeno modernizací systému C3I“. Uvedený úkol řešily i jiné dokumenty, především prezidentské směrnice PD-53 a PD-58.

Směrnice PD-59 rovněž opravňovala ministra obrany Browna, aby vydal nové „Zásady použití jaderných zbraní“, které byly později označovány jako NUWEP-2 nebo NUWEP-80. Nově vypracované zásady plně respektovaly návrhy uvedené v „Přehledu o politice plánování cílů pro jaderné zbraně“ NTTPR a úkoly vyplývající ze směrnice PD-59. Při úpravách plánu SIOP-5 dostávalo přednost ničení sovětských jaderných i konvenčních sil, středisek politického i vojenského vedení, v kategorii ekonomických cílů byl kladen důraz na objekty podporující válečné úsilí SSSR.

Etapu uplatňování vojenskostrategické koncepce „přímé konfrontace“

Neúspěšnost vojenskostrategické koncepce „realistického odstrašování“, při jejímž uplatňování se Spojeným státům americkým nepodařilo ani obnovit strategickou převahu nad SSSR, ani zastavit růst světového revolučního hnutí, vedla Reaganovu administrativu k vypracování nové vojenskostrategické koncepce „přímé konfrontace“. Je v podstatě výstěním ostřejšího protisocialistického kursu americké vojenské politiky, zahájeného již Carterem. Základem koncepce je teorie „prodlouženého odstrašování“. Vyžaduje, aby riziko eskalace od konvenční války přes použití jaderných zbraní na válčišti až k zasazení strategických útočných sil USA bylo co nejmenší. Proto mají americké ozbrojené síly na jedné straně disponovat pro případnou válku co nejširším počtem eskalačních stupňů a na druhé straně současně zabezpečit, aby politických cílů války bylo dosaženo na co nejnížší úrovni ozbrojeného konfliktu, popřípadě jej ukončit za situace výhodné pro USA. Odklad jaderné výměny na strategické úrovni má Spojeným státům americkým umožnit vyhnout se velkým ztrátám vlastního obyvatelstva a ekonomického potenciálu, nebo je alespoň co nejvíce oddálit.

Pokud by se Spojeným státům americkým nepodařilo omezit jaderný konflikt na Evropu, mají být připraveny k vedení dlouhodobé války s odstupňovaným použitím strategických jaderných zbraní. Odstupňování má být vyvážené, tzn. že v jakékoli fázi eskalace se předpokládá ponechat protivníkovi část hodnotných zdrojů a objektů, které zůstanou ohroženy. Obava o tyto zdroje a objekty má přimět protivníka, aby nepřekročil americkým velením zvolený eskalační stupeň, popřípadě aby přistoupil na ukončení konfliktu za podmínek výhodných pro USA. V každém okamžiku takové války mají mít Spojené státy americké k dispozici dostatečnou zálohu strategických prostředků jaderného napadení, které by umožnily uskutečnit poslední, zničující úder proti „nejhodnotnějším cílům“, tj. proti hustě obydleným centřům Sovětského svazu a ostatních socialistických států.

To jsou hlavní výsledky přehodnocování americké politiky plánování cílů pro ja-

derné zbraně, zahájeného Reaganovou vládou na jaře roku 1981 pod řízením náměstka ministra obrany pro politiku Freda Ikleho. Výchozími dokumenty, které řeší současný americký přístup k použití prostředků jaderného napadení, jsou „Základní plán zabezpečení a použití jaderných zbraní“ (Nuclear Weapons Employment and Acquisition Master Plan) a národní bezpečnostní směrnice (National Security Decision Directive — nahrazovala prezidentskou směrnici PD-59) č. 13 z října roku 1981. Na jejích základech ministr obrany Weinberger vydal v červenci roku 1982 nové „Zásady pro použití jaderných zbraní“ s označením NUWEP-82. Pokyny stanovených v těchto dokumentech využil společný štáb pro strategické plánování k tvorbě jednotného plánu integrovaných operací SIOP-6, který se rozpracovává od října roku 1983. Jde v podstatě o novelizaci do té doby platného plánu SIOP-5D, vynucenou především zavedením řízených střel Trident-1 a řízených střel s plochou dráhou letu do výzbroje strategických útočných sil USA. I když podrobnosti o plánu SIOP-6 nejsou zatím zveřejňovány, lze na základě dlouhodobých porovnání a vzhledem ke skutečnosti, že akční politika plánování cílů bývá jen zřídka ovlivňována politikou deklarací, předpokládat, že rozdíly mezi SIOP-6 a SIOP-5 budou minimální.

Počet vedených hlavních potenciálních cílů se zvýšil z 25 000 v roce 1976 až na 40 000 v roce 1983. Jsou rozděleny do čtyř základních kategorií:

1. Sovětské jaderné síly — asi 2000 objektů (pozemní strategické řízené střely, řízené střely středního dosahu, řídicí a odpalovací střediska, sklady speciální munice, letiště letounů-nosičů, základny ponorek vyzbrojených strategickými řízenými střelami).

2. Konvenční ozbrojené síly Varšavské smlouvy — asi 20 000 objektů (místa dislokace, plánované prostory soustředění po poplachu, letiště letectva s konvenční výzbrojí, sklady munice a materiálu, komunikační uzly apod.).

3. Sovětské politické a vojenské vedení — asi 3000 objektů (válečná stanoviš-

tě státních řídicích orgánů, hlavní polní velitelská stanoviště, spojovací systémy apod.).

4. Ekonomická základna SSSR (celkem asi 15 000 objektů), která se dle významu dělí na průmysl podporující válečné úsilí (municiční závody, továrny na výrobu bojové techniky a materiálu, rafinérie ropy, opravárenské závody apod.) a na průmysl přispívající k ekonomické obnově (doly, ropná pole, ocelárny, hliníkárný, elektrárny, cementárny apod.).

Vedle základní kategorie cílů existují i kategorie vedlejších cílů, zahrnující především hustě obydlená centra v SSSR a důležité objekty na území s ním spjatými i neangažovaných zemí.

Strategické útočné síly USA nejsou schopny pokrýt všechny vedené cíle. Proto jednotný plán integrovaných operací zahrnuje řadu variant zasazení strategických útočných sil a jaderných sil na válčišti k ničení objektů vybraných buď z jedné, nebo z několika kategorií cílů. Skladba plánovaných variant je závislá na významu, který dané politické vedení státu přikládá jednotlivým kategoriím. Současné pojetí strategické jaderné války, jako války odstupňované a dlouhodobé, nedává přednost žádné z nich. Vyžaduje, aby řídicí státní orgány USA měly možnost „pružné volby“ (Flexible Option) mezi různými variantami, které by umožnily použít strategické útočné síly úměrně vzniklé situaci, tj. proti cílům, které jsou k dosažení vítězství v daném okamžiku nejdůležitější.

Obecně je možné připravené varianty zasazení strategických útočných sil v průběhu eskalace strategické jaderné války rozdělit do čtyř skupin, a to varianty

— výběrových jaderných úderů (Selective Attack Options), které zahrnují plány napadení některých vojenských objektů na území SSSR vybraných podle stupně jejich důležitosti nebo podle prostoru jejich rozmístění (např. jen v evropské části SSSR nebo v blízkosti sovětských hranic se státy Středního východu),

— regionálních jaderných úderů (Regional Nuclear Options), které umožňují napadení sovětských ozbrojených sil působících v některé oblasti mimo území SSSR,

— omezených jaderných úderů (Limited Nuclear Options) zaměřené na současné

a odstupňované ničení vojenských sil a ekonomické základny Sovětského svazu,

— zadržovaných jaderných úderů (Withholds), které mají demonstrovat schopnost USA „pozdržet“ útoky proti dalším životně důležitým cílům protivníka a hrozbou jejich vedení dosáhnout požadovaného omezení konfliktu.

Mezi objekty zadržovaných úderů patří především hustě osídlená centra v SSSR a důležité, zvláště ekonomické cíle na území jeho spojenců. Aby byl Sovětský svaz schopen rozlišit zvolený stupeň eskalace a řídit vlastní úměrná odvetná opatření, je americké velení rozhodnuto „pozdržet“ i úderu proti vojenskému a politickému vedení SSSR a nezbytným průzkumným a spojovacím systémům. K vedení zadržovaných úderů se vylučuje odpovídající záloha prostředků jaderného napadení.

Základním předpokladem úspěšného vedení odstupňované strategické jaderné války je podle amerických názorů schopnost strategického systému velení, řízení, spojení a vojenského zpravodajství dlouhodobě zajistit řízení strategických útočných sil. Nedůvěra v tuto schopnost, popřípadě i jiné závažné vojenskopolitické okolnosti, by mohly vést vedoucí představitele USA k rozhodnutí zcela upustit od eskalace nebo ji brzo přerušit a uskutečnit globální jaderný útok (Major Attack Options).

Američtí odborníci předpokládají, že v případě globálního jaderného útoku na počátku strategické jaderné války by strategické útočné síly USA mohly napadnout, při zachování nezbytné zálohy, asi 8700 cílů. Na jaderné síly SSSR se plánuje vést asi 2000 úderů, proti konvenčním silám Varšavské smlouvy kolem 1600, na sovětská centra politického vedení a vojenského velení 700 a na ekonomickou základnu asi 4400 jaderných úderů.

I když tyto údaje podléhají s růstem počtu strategických prostředků jaderného napadení průběžným změnám, dokumentují jednoznačně, že hlavním objektem globálního jaderného útoku by vedle jaderných sil byla ekonomická základna SSSR a že politickým cílem USA ve strategické jaderné válce nadále zůstává vyřazení Sovětského svazu jako životaschopné společnosti.

Koaliční plány NATO na vedení omezené jaderné války v Evropě

Místo a úloha omezené jaderné války v Evropě (podle amerického dělení jaderné války na válčišti) ve strategických plánech USA zřetelně vyplývají z analýzy

teorie „prodlouženého odstrašování“, řešené v úvodu předcházející kapitoly. Podobně jako konvenční válka má i ona umožnit Spojeným státům americkým spl-

nit politické cíle války bez přímého zapojení území USA do ozbrojeného konfliktu. Tento požadavek je hlavním motivem amerického úsilí o „jaderné dozbrojení“ v Evropě i o zvýšení bojeschopnosti konvenčních sil NATO.

Základním dokumentem Severoatlantického paktu, podle něhož se má řídit případné zasazení jaderných sil na válčišti, je plán jaderných operací — NOP (Nuklear Operations Plan). Zpracovává jej odbor jaderné činnosti (Nuclear Activities Branch) při vrchním velitelství spojeneckých ozbrojených sil v Evropě (SHAPE). Předpokládá vedení omezené jaderné války ve dvou variantách: s odstupňovaným použitím jaderných zbraní nebo s vedením jaderného útoku na válčišti.

Řídící orgány NATO dlouhodobě usilují o rozpracování a oficiální přijetí zásad odstupňovaného použití jaderných zbraní. Pro jejich počáteční zasazení byla v roce 1970 schválena druhá upravená verze tzv. „Prozatímní politické směrnice pro počáteční taktické použití jaderných zbraní v NATO“ — PPG (Provisional Political Guidelines for the Initial Defensive Tactical Use of Nuclear Weapons by NATO). Pro jejich tzv. následné použití výbor pro plánování obrany v roce 1975 přijal „Zprávu o fázi II“. Oba dokumenty nepřinesly žádné metodologické řešení a vzhledem k neshodám v paktu se omezily na stanovení pouze vojenskopolitické platformy pro použití jaderných zbraní. Shodně konstatují, že počáteční i následné zasazení prostředků jaderného napadení musí vystavovat protivníka stále většímu riziku a donutit ho zastavit bojovou činnost a přistoupit na podmínky NATO. Jaderné úderů mají být proto v obou případech vedeny selektivně a odstupňovaně.

Jelikož v Severoatlantickém paktu zatím nejsou schváleny vlastní koaliční postupy, odstupňované použití jaderných zbraní na válčišti se metodologicky plně podřizuje americkým zásadám „řízené eskalace“. Její realizaci umožňují dvoustranné dohody mezi členskými státy paktu a USA.

Velení NATO shodně s americkými názory předpokládá, že počáteční použití jaderných zbraní by mělo charakter varovných úderů do odlehklých oblastí pevniny nebo přilehlých moří. Při následném použití by pravděpodobně byly respektovány tyto eskalační stupně:

— použití taktických obranných jaderných zbraní (jaderných min) ke krytí boků vlastních úderných uskupení a k přehrazování směrů útoku protivníka,

— omezené použití taktických a operačně taktických prostředků jaderného napadení pozemního vojska na vybrané cíle v taktické hloubce s následným použitím letounů-nosičů taktického letectva proti důležitým komunikačním uzlům a prisunovaným zálohám v operační hloubce,

— rozšířené použití taktických a operačně taktických prostředků jaderného napadení proti hlavním uskupením vojsk protivníka a tylovým objektům v celé bojové zóně,

— neomezené použití všech jaderných zbraní na válčišti, včetně vedení úderů řízenými střelami středního dosahu proti důležitým vojenským cílům v západní části SSSR.

Podle vývoje situace může eskalace probíhat pozvolna a postupně, může však dosáhnout i rychlého spádu, popřípadě budou některé eskalační stupně vynechány. Pružnost eskalace má být zabezpečena možností výběru mezi velkým počtem předem zplánovaných a v průběhu boje upřesňovaných „jaderných souborů“ (packages), definovaných jako „skupina jaderných zbraní určité mohutnosti, určená k použití v konkrétním prostoru, v omezeném časovém rámci na podporu taktického úkolu“. Jaderné soubory se mohou lišit a zahrnovat od malého počtu řízených střel nebo letounů-nosičů až po 100 i více taktických prostředků jaderného napadení s příslušnými náplněmi a cíli. Každý vyšší velitelský stupeň plánuje několik variant jaderných souborů. Podle situace pak mohou být využity jednotlivě nebo ve vzájemné kombinaci. Možnost vybírat si z připravených jaderných souborů poskytuje vrchnímu veliteli spojeneckých ozbrojených sil v Evropě údajně dostatečný prostor pro pružné řízení odstupňovaného použití jaderných zbraní. Nejnižším velitelským stupněm, který plánuje a řídí využití jaderných souborů, je armádní sbor. Předpokládá se, že jeden sborový jaderný soubor může zahrnovat 100 až 200 cílů v závislosti na úkolu, silách protivníka, terénu apod. Vedení úderů odpovídajících schválenému jadernému souboru řídí velitel, který jej zplánoval. Velitel armádního sboru může část svého souboru převést k využití na stupeň divize. Realizace jednotlivých jaderných souborů nebo jejich skupin může trvat několik hodin až jeden den.

Následné použití jaderných zbraní nemusí být vždy zahájeno, nehledě na jaderné miny, uskutečněním nejnižšího, tj. sborového jaderného souboru. Jedním z příkladů jiného řešení je průběh cvičení Wintex/Cimex-83. Přechod k používání jaderných zbraní měl podle platných koalič-

ních zásad sledovat především politické cíle. Velení NATO „zaslalo“ Sovětskému svazu předem prohlášení, v němž objasňovalo smysl přijatého řešení a vyjádřilo ochotu ukončit válku, pokud Varšavská smlouva přistoupí na podmínky Severoatlantického paktu. Po neúspěšném jednání byl realizován první jaderný soubor, kdy řízenými střelami Pershing a taktickým letectvem mělo být vedeno 38 jaderných úderů jen proti cílům na území ČSSR a NDR. Mohutnost jednotlivých náplní neměla přesahovat 70 kt.

Velení NATO považuje pro kontrolované použití jaderných zbraní za nezbytné disponovat spolehlivým spojovacím systémem a rychle reagujícím rozhodovacím aparátem. Jestliže první požadavek je údajně splněn, rozhodovací proces, především z časového hlediska, neodpovídá potřebám soudobého boje.

Požadavek na povolení k použití jaderných zbraní může vznést každý velitel od stupně armádního sboru výše a adresuje jej vrchnímu veliteli spojeneckých ozbrojených sil NATO v Evropě. Ten o žádosti informuje současně představitel jaderných mocností (v USA Národní velitelské orgány — NCA — National Command Authority, tj. prezidenta, ministra obrany nebo jejich nástupce, ve Velké Británii předsedu vlády, kteří jediní mohou povolit použití jaderných zbraní) a Výbor pro plánování obrany (v některých materiálech se uvádí místo Výboru pro plánování obrany Rada NATO). Tato metoda průniku požadavku a jeho zpětného schválení nebo zamítnutí je podle názoru velení paktu příliš zdoluhavá a vyžadovala by 13 až 24 hodin. Další opatření (po povolení), jako např. varování spojeneckých vojsk a upřesnění podkladů pro palbu, by se realizovala za šest hodin. Celý proces od vznesení požadavku až po počáteční zasazení jaderných zbraní by podle názoru západních odborníků trval 20 až 30 hodin. Výbor pro plánování obrany by údajně plnil jen funkci konzultačního mezičlánku, tlumočnického hlavním představitelům jaderných mocností názory aliance na použití jaderných zbraní. Postupy používané uvnitř tohoto orgánu nikdy nebyly zveřejněny. Západní odborníci argumentují tím, že kdyby bylo známo, každý členský stát NATO může vetovat zasazení jaderných zbraní, snížilo by to věrohodnost jaderného „odstrašování“. Naopak, kdyby bylo zřejmé, že neexistuje žádné veto proti americkému rozhodnutí, došlo by k politicky neúnosnému ohrožení suverenity členských států paktu. Z dosud platné politické směrnice z roku 1962 pouze vyplývá, že USA jsou povinny „konzul-

tovat se spojenci čas a okolnosti zasazení jaderných zbraní“. Při aktuální krizi by pravděpodobně konzultace o době a způsobu přechodu k používání jaderných zbraní ve Výboru pro plánování obrany proběhly ještě před vznesením požadavků na jejich zasazení od velitelů armádních sborů. Politická kontrola jaderných zbraní a politický efekt jejich zasazení je totiž pro NATO důležitější, než jejich případné ničivé účinky. Pro velení paktu důležitost časového hlediska schvalovacího procesu navíc klesá úměrně s tím, jak roste jeho před veřejností utajované vědomí, že Varšavská smlouva nepoužije jaderné zbraně jako první.

V každém okamžiku konvenční i omezené války s odstupňovaným použitím jaderných zbraní mají mít příslušní velitelé ozbrojených sil NATO vycílený prostor k vedení jaderného útoku na válčišti. Může být řešen jako součást přechodu k používání jaderných zbraní, nejpravděpodobněji však v průběhu nebo na závěr eskalace.

Plán jaderných operací (NOP) vede pro jaderný útok na evropském válčišti asi 2000 cílů rozdělených podle důležitosti do dvou kategorií. Objekty, které mají nejvyšší prioritu a musí být ničeny v každém případě, tj. i po vyčerpání části jaderné munice v průběhu eskalace, jsou zahrnuty do tzv. programu prioritních úderů — PSP (Priority Strike Program). Ostatní důležité objekty, o jejichž zahrnutí do jaderného útoku by pravděpodobně rozhodovali vrchní velitelé spojeneckých ozbrojených sil NATO na jednotlivých válčištích, tvoří tzv. program taktických úderů — TSP (Tactical Strike Program).

Vedení jaderného útoku na válčišti je úzce koordinováno s americkým jednotným plánem integrovaných operací (SIOP). Koordinaci zabezpečuje odřad důstojníků NATO, který působí u společného štábu pro strategické plánování. Lze předpokládat, že současně s jaderným útokem na válčišti by došlo i k realizaci některé z variant použití strategických útočných sil USA podle plánu SIOP.

V roce 1984, poté, co doktrinální změny v konvenční oblasti byly v rámci NATO teoreticky vyřešeny, vydal vrchní velitel spojeneckých ozbrojených sil paktu generál Rogers příkaz vypracovat návrh koaličních postupů pro řízení omezené jaderné války. První závěry předložil Rogers k posouzení vrcholným orgánům NATO na jejich jarním zasedání v roce 1985. Na základě dílčích zveřejněných materiálů lze předpokládat, že ofenzivnější pojetí konvenční války a vysoká účinnost

konvenčních zbraňových systémů povedou ke snižování významu obranných jaderných zbraní a taktických prostředků jaderného napadení. Snaha vést útočné operace od samého počátku války, proklamovaná Polním řádem pozemního vojska USA FM-100-5 (Air-Land Battle), omezi pravděpodobně možnost využití jaderných min. Konvenční zbraňové systémy, které používají submunice s navedením na konečné dráze letu, se mají svými účinky blížit ničivosti jaderné munice malé mohutnosti. Víceúčelové dělostřelectvo a předsunuté sklady jaderné munice by byly v časově delší konvenční válce vystaveny riziku velkých ztrát a odstupňované použití jaderných zbraní by podle západních názorů nebylo spolehlivě zajištěno. Řada úkolů taktických prostředků jaderného napadení, které souvisí s eskalací omezené

jaderné války (jaderné války na válčišti) bude proto pravděpodobně přenesena na operačně taktické jaderné zbraně a řízené střely středního dosahu. Ty jsou dnes stejně přesné, ale méně zranitelné. V žádném případě to neznamená, že by víceúčelové dělostřelectvo mělo ztratit své důležité místo v případném jaderném konfliktu. Svědčí o tom mj. probíhající modernizace jaderných granátů pro houfnice 203,2 a 155 mm. Na druhé straně bylo již v roce 1983 rozhodnuto o snížení počtu (asi o 1400 ks) a o odsunu zastaralé a novým doktrinním zásadám neodpovídající jaderné munice z Evropy do USA. Tohoto v podstatě nezbytného kroku využívá buržoazní propaganda k proklamování „mírových“ úmyslů Západu a k nátlaku na SSSR při jednáních o snížení stavu ozbrojených sil a odzbrojení.

Perspektivy Reaganovy strategické „pozůstalosti“

„Americké nejvyšší národní zájmy jsou mír, přátelství, svoboda a prosperita našeho celého světa.“ To jsou slova, která pronesl jeden z nejvěrnějších spolupracovníků Reagana — ministr obrany Caspar W. Weinberger ve své výroční zprávě Kongresu počátkem roku 1985. V podobném duchu hovořili všichni představitelé USA v celém poválečném období. Ale ještě neskončila druhá světová válka a v Pentagonu byly vypracovány první plány jaderného útoku proti Sovětskému svazu. Od té doby se v USA nevyskytla vláda, která se prezident neusilující o zdokonalení těchto plánů a o zkvalitnění a rozšíření prostředků určených k jejich realizaci. Rozpor mezi slovy a skutky je zcela zřejmý.

Spojené státy americké považovaly a považují Sovětský svaz za jedinou zemi, která disponuje silou schopnou znemožnit dosažení hegemonistických cílů státní politiky USA. Proto vždy usilovaly o odstranění této překážky, o likvidaci socialismu a znovunastolení kapitalismu jako jediného celosvětového společenského systému. Ani Weinberger takový úmysl nepřepírá a při uvedené příležitosti k tomu řekl: „Amerika je v polovině osmdesátých let opět silnější a pyšnější. Pod vedením prezidenta Reagana a za podpory Kongresu a amerického lidu vybudovala vojenskou sílu, která je ve všech ohledech bojeschopnější a připravenější, než byla před čtyřmi lety... Jestliže selže odstraňování, americká strategie bude usilovat o co nejrychlejší ukončení konfliktu za podmínek výhodných pro USA, jejich spojence a státní bezpečnostní cíle. „Výhod-

né“ pro nás znamená, že v případné válce musíme zvítězit.“

Na otázku, za jakých podmínek by mohlo dojít k „selhání odstraňování“, existuje jediná logická odpověď: jen v případě změny v současné době existující globální rovnováhy. Protože globální poměr sil je dán jednak poměrem sil regionálním, jednak vojenskostrategickým, usilují Spojené státy americké o změny obou faktorů současně.

Poválečný vývoj vojenskostrategické situace vedl k nastolení rovnováhy sil v Evropě a v jihovýchodní Asii, v neprospěch imperialismu se mění poměr sil v jihozápadní Asii a v Africe a podobný proces byl zahájen i na americkém kontinentu. Pokračování tohoto trendu by zákonitě vedlo ke kvalitativní změně v globálním poměru sil. USA na vzniklou situaci reagují upevňováním vojenských paktů, rozšiřováním počtu dvoustranných vojenských dohod, zvyšováním stavu svých ozbrojených sil v zámoří, diferencovanou hospodářskou a vojenskou pomocí apod. Tyto akce mají jediný cíl: zmařit jakékoli pokusy o pokrokové a revoluční změny ve kterékoli oblasti světa již v zárodku, popřípadě zvrátit situaci v těch zemích, které se daly cestou socialistického vývoje.

Vojenskostrategická rovnováha, která je v současné době pro stanovení globálního poměru sil určující, je dána potenciální možností „vzájemného zaručeného zničení“ USA a SSSR v případě neomezeného použití strategických prostředků jaderného napadení oběma stranami. Sovětský

svaz disponuje kvalitními prostředky včasné výstrahy, které by mu umožnily zahájit odvetné úderý ještě před dopadem amerických jaderných hlavic na plánovaně cíle. Podstata vojenskostrategické rovnováhy však tkví hlouběji. I kdyby se totiž Spojeným státům americkým podařilo uskutečnit překvapivý první jaderný úder, nebyly by uchráněny před ničivou odvetou sovětských námořních strategických řízených střel. Včasné vyřazení ponorek na bojových plavbách je v současné době v podstatě nemožné.

Reagan je přesvědčen, že našel cestu z tohoto pro USA a jejich válečné plány začarovaného kruhu. Cílem jeho „iniciativy ve strategické obraně“ je, přesně v duchu teorie „prodlouženého odstrašování“, omezit účinnost případného sovětského odvetného úderu a tak zvrátit vojenskostrategický a tím i globální poměr sil ve prospěch USA. Vybudování systému protiraketové obrany by mělo perspektivně vrátit americkému teritoriu původní nezranitelnost nebo alespoň zajistit „zaručené přežití“ USA v případném jaderném konfliktu. Současným úkolem rozsáhlého

týmu odborníků a vědeckotechnické základny, v čele s bývalým ředitelem programu Space Shuttle generálporučíkem Abrahamsonem, je zjistit technologické možnosti a případné finanční náklady nezbytné k rozvinutí takového systému. Americká administrativa se snaží co nejvíce urychlit demonstraci dílčích technologií, využitelných pro protiraketovou obranu. Případných úspěchů chce využít k účinnějšímu uplatňování politiky z pozice síly, zaměřené především proti SSSR.

Iniciativa ve strategické obraně není, v protikladu k prohlášení Reagana, cestou k míru bez útočných jaderných zbraní. Může vést jen k novému kolu závodů ve zbrojení, a to nejen v oblasti protiraketových a protidružicových zbraní. Jejich vývoj a zavedení by zákonitě vedly k takovým kvalitativním změnám útočných systémů, které by umožnily obranu protivníka překonávat. Opravdu iniciativní je Reagan jen v očích zbrojního průmyslového komplexu USA, kterému zajistil nebyvalé zisky na dlouhá léta dopředu. Světu může zanechat jen větší nebezpečí vzniku války.